

tega procesa (demokratizacija demokracije) ostajajo nekatera vprašanja odprta, na katere bo treba najti ustrezne teoretične odgovore in praktične rešitve; deset so jih v tem zborniku detektirali in obravnavali.

Zbornik je vreden preglednega branja za tiste, ki si želijo hitrega vpogleda v kratko zgodovino DD in v sedanje teoretsko-praktične izzive, za bolj zagrizene in zainteresirane bralce pa velja, da naj se z analitičnim branjem lotijo celotnega zbornika ali njegovih posameznih delov; je dober vir novih informacij, miselnih in problemskih navezav, izzivalnih tez in provokativnih spodbud za kreativni premislek o dograjevanju DD, in sicer tako na ravni teorije kot prakse.

LITERATURA

Elstub, Stephen (2010): The third generation of deliberative democracy. *Political Studies, Review* 8 (3): 291–307.

Marinko BANJAC
Fakulteta za družbene vede,
Univerza v Ljubljani

Rudi Rizman
**Čas (brez) alternative:
Sociološke in politološke refleksije**
Fakulteta za družbene vede,
Znanstvena založba Filozofske
fakultete, Ljubljana 2014,
str. 611, 25.00 EUR
(ISBN 978-961-235-714-6)

Čas, v katerem živimo, je turbulenten, poln raznolikih družbeno-političnih dogodkov in procesov. Kot

ugotavlja Steven Erlanger, novinar New York Timesa, v eni od svojih kolumn, je zgodovina zadnjega desetletja dokaz, da ima svet mnoge civilizacijske obraze, ki se na različne načine soočajo ter vodijo tako k večjemu medsebojnemu razumevanju populacij oziroma družb, kot tudi k novim delitvam in konfliktom. Čeprav so nekateri avtorji po padcu berlinskega zidu verjeli v premočrtnost gibanja zgodovine v smeri (dokončne) triumfa zahodne oblike liberalne oziroma predstavniške demokracije (Fukuyama) v spregi s kapitalizmom, pa je danes, ko se ozremo v nedavno preteklost in trenutna svetovna razmerja, jasno, da imajo zgodovina ter politični, gospodarski ter drugi procesi več tokov, ki gredo hkrati v različne smeri.

Najnovejša monografija ddr. Rudi-ja Rizmana, ki nosi naslov *Čas (brez) alternative: Sociološke in politološke refleksije*, analizira prav te kompleksne raznolike pojave ter procese, ki definirajo svet, v katerem živimo, in s tem opredeljujejo tudi nas same. Obsežna monografija z več kot 600 stranmi nam že na prvo listanje pokaže vsaj dvoje. Prvo je vezano na avtorja, saj je monografija zbir medijskih zapisov in analiz, ki so nastajale nekje od prehoda iz 20. v 21. stoletja pa vse do danes. Šele ko so ta besedila zbrana v eni sami publikaciji, postane vidno, kako neumorno dejaven je Rizman pri medijskem objavljanju. Dru-go spoznanje pa izhaja iz strukture monografije, saj je ta razdeljena na 10 sklopov, vsak izmed teh pa naslavlja različno topiko. Avtor se tako ustavlja

pri premišljevanju neoliberalizma, fenomena globalizacije v svojih različnih formacijah, dialoga in spopadov civilizacij, Evropske unije, Združenih držav Amerike kot globalnega akterja, problema človekovih pravic in demokracije, terorizma in varnostne države, akademskega kapitalizma, nekaterih vidnih družboslovcev, ki so zaznamovali naš čas in nazadnje tudi Slovenije ter njenih političnih/družbenih problemov. Glede na tako različne tematike, ki nam jih avtor prikazuje in ponuja, je torej spoznanje, da v kolikor želimo razumeti vsaj delček kompleksnosti sodobnega sveta, ga je potrebno osvetliti z različnih zornih kotov in s kritično ostjo, ki je tudi Rizmanova značilna drža.

Kako večdimenzionalen pogled na specifično tematiko ponuja knjiga, nam pokaže na primer avtorjevo preizpraševanje projekta Evropske unije, ki je še posebej relevantno, saj evropski integracijski procesi, če pomislimo samo na trenutno grško gospodarsko krizo in soočanje EU držav s problemom migracij, nenehno sprožajo polemike in vprašanja prihodnjega urejanja teh procesov. Rizman v sami srži problematike Evropske unije kot specifičnega projekta identificira demokratično legitimitnost upravljanja in vladanja v okviru Evropske unije. Tako je eno od njegovih vprašanj, ki se poraja, tudi, kako je mogoče Evropsko unijo postaviti kot bolj transparenten in manj elitističen projekt, ki bo najprej vključeval kar se da široko evropsko populacijo in kjer bodo imele demokratične države članice vsaj približno

enako vlogo in težo pri odločanju o trenutnih ter tudi prihodnjih potezah Evropske unije. Avtor kliče k inovativnim političnim pristopom, ki ne bi bili uokvirjeni znotraj zastarelih idej federalizma (EU kot federalna super država), obenem pa kritično poudarja, da so pričakovanja razvoja Evropske unije na zastarelih idejah problematična, saj je nemogoče pričakovati zabrisa vseh zgodovinskih in kulturnih razlik med realno obstoječimi evropskimi državami. Še več, Rizman opozarja, da je kakršno koli vsiljevanje ali poenotenje kultur v okviru evropskih integracij lahko nevarno, kar je očitno še posebej, če se ozremo v zgodovino na tovrstne poskuse ustvarjanja večnacionalnih držav. Prednost Evropske unije je, pravi avtor, v njeni raznolikosti in pluralizmu, ki bi morala predstavljati podstat novim strateškim orientacijam, zadnje pa bi morale biti plod širše demokratične razprave. To je tudi odgovor na krize, kakršna je grška, ki jo mora evropski demos reševati solidarno. S tem Rizman poudarja tudi, da bi moral biti projekt Evropske unije vezan na varovanje evropskih državljanov (ne glede na njihovo nacionalnost) pred neomejenim apetitom neoliberalnega kapitalizma, ne pa da Evropa svoj *raison d'être* podredi zahtevam (tiraniji) finančnih trgov.

Avtor knjige svoja premišljevanja kontinuirano gradi na premislekih delovanja demokracije v sodobnih družbah in, kot smo predhodno povzeli, tudi v okviru specifičnih formacij, kakršna je Evropska unija. Medtem ko Rizman v številnih analitičnih

prispevkih v knjigi daje posebno pozornost tudi (ne)delovanju demokracije v Združenih državah Amerike na njenem notranjepolitičnem terenu, kot tudi v mednarodnem okolju, pa avtor demokracijo in človekove pravice motri tudi na bolj konceptualni ravni. Tega se loteva kot odgovor na izhodiščno ugotovitev, da je v sodobnem času v prenekaterem družbenopolitičnem kontekstu, tako na ravni držav kot tudi na drugih ravneh političnega delovanja in odločanja prišlo do zamejevanja in ozkega razumevanja demokracije. Demokratično odločanje je zvedeno na odločanje posameznika kot volivca. Rizman zatrjuje, da uveljavljena zgodovinska modela demokracije, reprezentativna demokracija in tehnokratska vladavina (demokracija ekspertov) v sodobnih kontekstih nista zmožna ponuditi odgovorov na lokalne in globalne težave oziroma krize. Prav zato je po njegovem mnenju potrebna reinvencija demokracije, in sicer tako, da se vrne odvzeta moč državljanom, obenem pa je potrebno demokracijo demokratizirati v smeri njene osvoboditve od neomejene moči trga. Ta neomejena moč trga, ki je ena ključnih značilnosti v času pohoda neoliberalnih politik, pa vpliva tudi na človekove pravice oziroma na to, kako jih sploh razumemo. Če so človekove pravice veljale kot nekaj, kar je univerzalno, nad politiko, in nevtrarno, pa Rizman v knjigi dokazuje, da so vse prej kot to. S pohodom neoliberalizma so človekove pravice postale uradna ideologija novega svetovnega reda, pri čemer se je tudi intervencionizem,

vojne in okupacije držav pogosto upravičevalo s človekovimi pravicami, demokracijo in svobodo. Tudi na tem mestu – podobno kot pri demokraciji – kliče avtor po reinvenaciji človekovih pravic. Te ne smejo ostati v monopolu zahodnih držav, temveč morajo postati odprta paradigma, ki bo pripomogla k enakopravnejšemu in bolj kritičnemu dialogu med Evropo, Zahodom in novo nastajajočimi se globalnimi akterji.

Knjiga se v zadnjem delu usmeri tudi na slovenski kontekst, pri čemer avtor analizira raznolike probleme delovanja demokracije. V tej luči se na primer avtor loteva problema referendumov kot oblike neposredne demokracije, pri čemer s kritično ostjo pokaže na nekatere dobre kot tudi slabe vidike tega instituta. Referendum namreč lahko do določene mere pripelje do, kljub temu da se prek njega neposredno izraža ljudska volja, »tiranije« večine, kjer manjšina izgubi možnost, da bi bil njen glas prek pogajanj in dialoga slišan ter vsaj deloma upoštevan. Ob problemih demokratičnega (so)delovanja v Sloveniji se Rizman upravičeno dotakne tudi korupcije in klientelizma, ki sta v Sloveniji v zadnji nekaj letih postala več kot prepoznana problema. Pri tem izpostavi številne negativne učinke prisotnosti korupcije, ki krni možnosti napredka v smislu dviga življenjskega standarda za vse družbene sloje. Tako so kriza demokracije, prisotnost korupcije kot tudi sedaj že dolgo trajajoča gospodarska kriza v Sloveniji prispevali k vzniku uporništv. Socialne razlike

v tem kompleksnem času so postale tako silovite in bremena družbe tako velika, da je ljudstvo v Sloveniji svoje nezadovoljstvo izrazilo tudi z glasnim nasprotovanjem privilegiranim političnim elitam in neoliberalnim politikam. Upor je za Rizmana nekaj, kar v zdravih demokracijah ne sme umanjhati, saj so prav kritične množice tisto, kar lahko in mora prispevati k razreševanju družbeno-političnih zagat in kriz. To pa je tudi ena izmed ključnih in tudi zaključnih analitičnih gest Rizmana v tej knjigi: posamezniki kot deli družbe morajo ohranjati kritičnost in jo tudi pokazati, saj je sodobna družba, pa ne le slovenska, prepredena z neenakostmi, izključevanji in nepravilnostmi, ki smo jih vsi skupaj na takšen ali drugačen način dolžni ne le naslavljati, ampak tudi odpravljati.

V uvodu recenzije smo izpostavili, da zbrani analitični prispevki ddr. Rudija Rizmana pričajo o njegovi neumornosti medijskega objavljanja skozi pretekla leta in o številčnosti tematik, ki se jih loteva. V zaključku lahko dodamo, da sistematična ureditev prispevkov v obširne sklope daje odličen vpogled v sodobne relevantne teme, s katerimi ne le seznanja bralca, temveč mu jih tudi pojasnjuje. Prispevki, sicer že objavljeni v številnih pri nas relevantnih tiskanih medijih, so namenjeni ne le »ozki« družboslovni in humanistični znanstveni srenji, temveč z njimi nagovarja tudi širšo javnost. Prav zaradi ne pretirano kompleksnega strokovno-znanstvenega jezika je knjiga dostopna v smislu njene razumljivosti, bralec pa

bo lahko zaradi kritične drže avtorja probleme sodobnih družb bral v luči, ki ga bo spodbujala k angažirani drži pri razreševanju ali odpravljanju teh problemov.

Marko HOČEVAR
(brez institucionalne pripadnosti)

Susan George
Kdo vas je pa izvolil?
Vzpon nelegitimne oblasti korporacij in zaton demokracije
Ciceron, Mengeš 2015,
199 strani, 24,97 EUR
(ISBN 978-961-6627-57-3)

Susan George je uspela v knjigi *Kdo vas je pa izvolil?* prikazati večplastnost političnih procesov ter prepletanje politične in ekonomske moči. Georgova pokaže prepletanje finančnih, gospodarskih ter političnih elit, ki krojijo svet, sledeč interesom transnacionalnih korporacij oziroma interesom kapitala. Analiza omogoča vpogled v odločevalske procese, pri tem pa avtorica poudarja vlogo lobijev in izpostavlja moč transnacionalnih korporacij pri sprejemanju političnih odločitev, ki jih izvršujejo določene institucije in organizacije, ki pa niso podvržene demokratičnemu nadzoru.

Knjiga je jasno in koncizno napisana. Struktura knjige, ki je razdeljena na pet poglavij, poleg uvoda in zaključka, omogoča zelo hitro branje. V uvodnem poglavju, ki predvsem služi za pojasnjevanje določenih pojmov, Georgova izpostavi nelegitimno